

בדיקה, ואפילו בבגד צבעוני, וסביר להניח שבסופו של דבר היא תיאסר על ידי בדיקה זו.

וכתחליף לגלולה זו, יש להתיר לאשה להשתמש בזמן ההנקה בלבד באמצעים אחרים שכשרותם (וגם יעילותם) פחותה, משום שבדרך כלל נשים אינן מתעברות בזמן ההנקה.

אולם אם היא תמצא כתמים בבגדיה היא חייבת להיבדק, ואם תמצא דם אין טעם להמשיך בגלולה אלא לחפש אמצעים אחרים.

אך בין כך ובין כך, אין להתיר לה להנצל מכתמים על ידי לבישת בגדי צבעונין כפי שאנו רגילים להורות לאשה הסובלת מכתמים שלא בזמן וסתה. כי לדעתנו, אם היא תראה כתם דם על בגדה היא טעונה

סימן סט

טבילה בשבת ללא חפיפה

גבעת שאול שהסתמך על דעת הב"ח במקרה של אשה שיש לה חטטין בראשה ושכחה לחפוף את עצמה בערב שבת, ופסק שהיא רשאית לטבול בשבת כיון שהיא אינה צריכה לסרוק את שערותיה. דהיינו, שיש לסמוך על הב"ח לענין חפיפת הגוף, אך לא מצאנו שסמכו עליו לענין חפיפת השיער.

אך כאמור, פסיקה זו מנוגדת להכרעת השו"ע, וגם אחרונים נוספים חלקו עליו (עיין דרכ"ת שם). ואפילו לדעתו, המדובר באשה הסובלת ממחלה בשערות ראשה ואינה צריכה להסתרק, ורק בכה"ג יש מקום לסמוך על הב"ח. אך גם הוא לא התיר טבילה בלא חפיפה באשה רגילה החייבת להסתרק.

ואם כן, אין לנו דרך להכשיר את טבילתה בלא חפיפה כהלכתה. וכדי שלא

שאלה*

שאלני הרב מנחם בורשטיין שליט"א, ראש מכון פוע"ה: אשה נאנסה ולא חפפה את שיערה בערב שבת. האם יש דרך להתיר לה לטבול בליל שבת?

תשובה

כידוע, תקנת עזרא היא שהאשה חייבת בחפיפה קודם הטבילה, ומבואר בגמרא (נידה סו, ב) שחפיפה זו כוללת רחצה במים חמים וסריקת שערות הראש במסרק. ובדיעבד כשטבלה ולא חפפה, פסק בשו"ע (יו"ד סי קצט סע' ח) שלא עלתה לה טבילה, וכל שכן שאין להתיר לה לטבול לכתחילה. ואמנם הב"ח (שם אות ג) סבר שבדיעבד חפיפה אינה מעכבת, ובלבד שתבדוק את עצמה היטב שהיא נקיה מכל חציצה שהיא. ובפתי"ש (שם ס"ק ה) הביא בשם

* י' תמוז תשס"ה.

ואף במקום שהמים מתחממים על ידי דוד שמש ואין איסור מדאורייתא להשתמש בהם בשבת (עיין שש"כ פ"א סע' מה ובהערה קכז) – ויש המתירים להשתמש בו אפילו לכתחילה, כי המים מתחממים בחמה עצמה ולא בתולדות חמה, וכניסת המים הקרים למערכת אינה אלא בידקא דמיא בכוח שני – לכאורה יש לאסור את הרחיצה בהם. שהרי גזירת מרחצאות קיימת ועומדת גם במים שהתחממו בהיתר, ויש איסור דרבנן על כל רחצה במים חמים בשבת.

ואמנם יש מקום לדמות את הרחיצה במים שמקורם בדוד שמש לרחיצה בחמי טבריה, ורחיצה בחמי טבריה הותרה בשבת כמבואר בשו"ע (סי' שכו סע' א). שהרי גם חמי טבריה הם חמי חמה ולא חמי אור כמבואר בשבת (לט, א). מיהו, היתר זה היה מוגבל מלכתחילה רק למי מעיין הנמצאים בקרקע, אך לא במים הנמצאים בכלי. והסברא לחלק בין קרקע לכלי היא, משום שבקרקע ניכר ההבדל בין חמי טבריה למים חמים רגילים. אך באמבטיה לא ניכר ההבדל בין חמי אור לחמי חמה. ומשום כך מסתבר שאמבטיה – למרות שהיא קבועה בקרקע – אינה נחשבת כקרקע ממש אלא דינה כדין כלי, ואסור לרחוץ בה משום גזירת מרחצאות.

ועל כן נלפענ"ד, שגם המקילים ומתירים את השימוש בדוד שמש לא יתירו לרחוץ במים חמים שהוחמו בדוד זה מן הסיבה שכתבנו – שלא ניכר הבדל ברחיצה בין מים שהוחמו ע"י שמש למים שהוחמו ע"י חשמל.

וסברא מעין זו הובאה בשש"כ בשם הגרשז"א (מהדו"ב פ"א הערה קכו) כדי להחמיר ולאסור את עצם השימוש בדוד

לדחות את טבילתה עלינו לחפש דרך של היתר לחפוף את ראשה וגופה בשבת ולסרוק את שערותיה. שהרי סתם סריקה אסורה בשבת מדאורייתא, כיון שהסורק משיר נימים וזו מלאכה אסורה מדין גוזז. ומאידך, ללא סריקה יש לחשוש לקשרי השערות החוצצים ומעכבים את הטבילה מדאורייתא. וכמו כן, סתם חפיפה בחמין אסורה בשבת משום גזירת מרחצאות.

וחפיפה במים קרים אינה מועילה, אלא אדרבה, היא עלולה לסבך את השערות. מיהו, חפיפה בפושרים – אע"פ שאינה מועילה – מסתבר שחשש הסתבכות אין בה.

ואמנם ניתן להמנע מסריקת השער ולהסתפק בפספוסו ביד שהרמב"ן (הלכות נדה פ"ט הלכה ב-ג) הזכיר, דהיינו שהאשה מפרידה את השערות זו מזו כדי להתיר את הקשרים שבשערותיה. אולם פתרון זה מותנה בכך ששערה קצר וחלק, ורק אז ניתן לפספס אותו ביד ללא מסרק, ובתנאי שהאשה תבדוק אחר כך שאין עוד קשרים בשיער.

ולגבי איסור הרחיצה בחמין בשבת, אמנם רחצה זו אינה אסורה מדאורייתא אלא רק מדרבנן, אך יש להעיר שלעיתים כרוכים בה חששות לאיסורי דאורייתא. כגון, פתיחת ברז מים ממיכל מים חמים שהורתחו ע"י האש, וסתם גוף חימום חשמלי נחשב לאש. ופשוט שאין להתיר לה רחיצה בחמין שמקורם בבویلר או שמחוממים על ידי סולר כפי שמקובל במקוואות. וגם אם כיבו את מכשירי החימום קודם כניסת השבת, עדיין יש איסור בהזרמת מים קרים לתוך המים הרתחים שבדוד משום שהם מוגדרים כתולדות האור.

תבוא לטבול אחרונה לאחר שכל הנשים טבלו, ואז היא תיכנס לאחת המקואות שעודו חם עם סבון נוזלי ותשהה בה שיעור חפיפה, ואחר כך תיכנס למקוה נקיה וטבול.

אולם כל זה מותנה בכך ששערה קצר וחלק ונתן לפספס ביד ללא מסרק ותבדוק שאין קשרים בשיער.

מסקנה

ולכן, רק אם ימצא מקרה חריג כגון של אשה שאין לה שיער בראשה והשעה תהיה שעת דחק גדולה והמדובר באונס גמור יש מקום להסתמך על הגבעת שאול ולהתיר טבילה אחרי חפיפה בפושרים מדוד שמש. ולענ"ד זו צריכה להיות הוראת שעה בע"פ כדי שלא יבואו אחרים ויתירו גם במקרים אחרים. אך במקרה אחר אין עצה ואין תבונה נגד ה'.

שמש. והגרשז"א הסביר זאת בכך שמכיון שכל דוד שמש ניתן לחימום גם ע"י חשמל ובימות החורף עושים זאת לעתים קרובות, לכן יש לגזור ולאסור את השימוש במים אלו. אלא שיש מי שחולק עליו בדין זה, וסובר שאין בכוחנו לגזור גזרות חדשות.

אך מסתבר שגם המיקל בדוד שמש יודה בגזירת מרחצאות שהיא גזירה קדומה, ורק בחמי טבריה הנמצאים בקרקע התירו משום שהם ניכרים. אך רחצה באמבטיה שלנו אסורה לכו"ע, כי אותה גזרה שמא הבלנים יבואו לחמם מים בשבת קיימת כאן בכל תוקפה. כי החשש שמא ידליקו את הבוילר הוא חשש קרוב מאוד. וגזירת מרחצאות במקומה עומדת. וזאת מלבד הסברה הקודמת שהזכרנו, שאמבטיה נחשבת כמחוברת לקרקע וגזירת מרחצאות חלה עליה.

וידידי הרב שמעון בן חיים מרמת גן חשב להציע את הפתרון הבא: שהאשה

סימן ע

אוצר מקוה שנתערבו בו מים שאובים

ב. שאובין בהמשכה

מסקנה

ראשי פרקים

א. ג' לוגין מכמה כלים

* * *

האוצר התחתני רוקן כדי לנקותו, ולאחר מכן העבירו מים מהאוצר הרזרבי על מנת למלא את אותו אוצר. בזמן העברת המים לאוצר אירעה תקלה, וחלק מהמים עברו אליו דרך אוצר הזריעה ומשם דרך בריכת הטבילה עד שהגיעו לאוצר התחתני, וכל

שאלה

מקוה שיש בה שלושה אוצרות: אוצר זריעה כנהוג, אוצר השקה תחתני כשיטת חב"ד, ואוצר רזרבי המכיל כמות גדולה מאוד של מי גשמים (כמה וכמה מטרים מעוקבים).